

Gids zijn in een meetcultuur

Bram de Muynck

Dit materiaal is onderdeel van het compendium over christelijk leraarschap, van het lectoraat Christelijk leraarschap van Driestar hogeschool. Zie ook www.christelijkleraarschap.nl.

Samenvatting	In dit artikel wordt uitgelegd hoe je tegen meten en toetsen aan kunt kijken vanuit christelijk perspectief.
Bronvermelding	Vermeulen, H. (2014). <i>Gids laat je gidsen. Inspiratie voor christelijke leraren</i> . Gouda: Driestar educatief, pp. 81-85.
Thema *	Schoolteam
Gebruik **	Hoofd
Plaatsingsdatum	1 juli 2015
Gerelateerde artikelen	Vrij downloadbare boekpublicatie Bulterman & De Muynck, 2014
Trefwoorden	Toetsen, maakbaarheid, opbrengstgericht

* In het compendium wordt al het materiaal verdeeld over de acht thema's van christelijk leraarschap: *onderwijs, inspiratiebronnen, leraar, leerling, leerstof, didactiek, schoolteam, leidinggevenden*.

** Het materiaal kan gebruikt worden als onderbouwing en visievorming (*hoofd*), bezinning en reflectie (*hart*) of biedt concrete handreikingen en voorbeelden (*handen*).

GIDS ZIJN IN EEN MEETCULTUUR

Bram de Muynck

Hoe staat het met de CITO-isering van het onderwijs en hoe kun je hier vanuit christelijk perspectief tegen aan kijken?

Discussies over het onderwijs verschuiven ieder decennium. Ging het tien jaar geleden over het nieuwe en het oude leren, op dit moment gaat de discussie sterk over opbrengsten in het onderwijs. Omdat de fronten verschuiven hebben christelijke leraren steeds opnieuw woorden en argumenten nodig om hun positie te bepalen. Het is dan ook logisch dat het lectoraat Christelijk leraarschap juist op dit punt vragen krijgt. Hoe verhoudt christelijk leraarschap zich tot de trend die ook wel gekenmerkt wordt als ‘meetcultuur’ (Biesta, 2012)?

Wat is meetcultuur en hoe komt ze tot uiting?

Met meetcultuur in het onderwijs wordt bedoeld dat er veel gemeten wordt met instrumenten, zoals vragenlijsten voor kwaliteitszorg en toetsen, ten behoeve van het helpen en beoordelen van leerlingen. Altijd al werd er in het onderwijs gemeten, bijvoorbeeld door het afnemen van repetities, of het bepalen van het percentage uitval in een school. Door de beschikbaarheid van de computer kan er in heel korte tijd veel gemeten worden en beschikt men op alle niveaus over ‘getallen’. Meten is dus zichtbaar in vrijwel alle aspecten van het onderwijs, met name in kwaliteitszorg en het volgen van de prestaties van leerlingen. De drang om te meten

wordt versterkt doordat onderzoekend leraarschap en onderzoekend leiderschap bevorderd wordt. Door al het meten maken leraren en ook onderwijskundigen zich zorgen: raken we de kern van het onderwijs niet kwijt? Stoppen we niet veel te veel energie in het meten? Kunnen we niet veel beter alleen maar lesgeven? De meetcultuur spitsen we hieronder vooral toe op opbrengstgericht werken (OGW), maar meetcultuur gaat over meer dan dat.

Het lectoraat en visievorming

De afgelopen tijd is het lectoraat op drie manieren actief geweest om scholen te helpen bij visievorming in een meetcultuur. In de eerste plaats hebben we in samenwerking met de pabo en Driestar onderwijsadvies een boek geschreven over opbrengstgericht en handelingsgericht werken (De Muijnck, Both & Visser-Vogel, 2013). In dit boek wordt een praktische manier van werken gekoppeld aan levensbeschouwelijke reflectie op de concepten handelingsgericht werken en opbrengstgericht werken. In de tweede plaats hebben we samen met het lectoraat Docent en Talent van de CHE een boek geschreven over Toetsing in het mbo en hbo (Bulterman-Bos & De Muijnck, 2014). Dit boek is bedoeld voor de professionalisering van docenten in het mbo en

hbo, en werd ontwikkeld in een project 'HOGW Voortgangstoetsing in de doorstroom mbo-hbo' van Driestar hogeschool (hbo), Christelijke Hogeschool Ede (hbo) en het Hoornbeek College (mbo). Ten dienste van studie en het gesprek in de teams zijn er praktijkvoorbeelden en vragen toegevoegd. In de derde plaats worden lezingen gehouden, bijvoorbeeld tijdens bijeenkomsten voor bestuur en personeel. Op dit soort bijeenkomst wordt duidelijk welke vragen er leven. In het vervolg van deze tekst beantwoorden we een aantal vragen die tijdens deze bijeenkomsten zijn gesteld.

Wat is de kern van een christelijke visie op meten?

Een christelijke leraar is in de eerste plaats een richtinggever, een gids. Hij laat merken dat de werkelijkheid meer is dan een optelsom van feitjes die in een toets worden gemeten. Hij of zij werkt (dus ook in training en kennisoverdracht) vanuit een wereldbeeld, waarin God centraal staat. Je werkt met mensen die geschapen zijn voor God, mensen met een hart, mensen geroepen om voor God te leven. Leerlingen zijn geen objecten, maar kostbare en kwetsbare mensen in ontwikkeling. De leraar werkt vanuit een pedagogische relatie met de leerling. Meetgegevens zijn hulpmiddelen maar mogen het 'kijken met het

hart' niet in de weg staan. Meetgegevens mag je wel nuttig gebruiken en in dankbaarheid aanvaarden (zie hierover de Bijbelstudie in deze bundel over 1 Timotheus 4).

Wat is er mis met meten?

Op zich is er met meten weinig mis. Iedere eenvoudige toets is een meetinstrument en daar plaatsen we ook geen vraagtekens bij. Er gaat wel iets fout als te veel aandacht uitgaat naar het meten en het handelen van leraren te veel bepaald worden door meetgegevens.

Iedereen heeft het over opbrengstgericht werken, maar wat is het eigenlijk?

'De mate waarin de school erin slaagt om leerlingen op het niveau te brengen dat van de leerlingen mag worden verwacht en om deze leerlingen zonder vertraging of schooluitval door hun schoolloopbaan te leiden.' (Inspectie van het onderwijs, 2011a). Aanvankelijk werd OGW gebruikt om de prestaties van scholen omhoog te brengen en dat werkte heel goed. (Inspectie van het onderwijs, 2011b). Besturen en directeuren van alle scholen moeten nu streven naar gemiddeld hogere CITO-scores, leraren moeten per jaar streefdoelen formuleren voor hun klas en voor individuele leerlingen. Dat moet ook voor zwakke leerlingen.

Op grond van intelligentie wordt dan ingeschat hoe ver een leerling kan komen, en dat moet een school ook zien te bereiken.

Wat vind u van de stelling: ‘OGW is middel en plicht, en geen doel?’

Hier ben ik het van harte mee eens. Het is een plicht om kinderen goed te laten presteren, overeenkomstig hun gaven. Daarom spreken we liever over optimaliseren van opbrengsten dan maximaliseren.

Hoe kijkt u aan tegen onderzoekend leraarschap en onderzoekend leiderschap?

Het is uitstekend dat leraren en leiders een onderzoekende houding hebben. Dat is ook belangrijk omdat ze een nieuwsgierige en onderzoekende houding van leerlingen moeten bevorderen. Het probleem is dat onderzoek vooral uitgelegd wordt als kwantitatief empirisch onderzoek. Onderzoek kan dan omslaan in beheersingsdenken. Als je maar goed meet, kun je makkelijk aan de knoppen van de pdca-cyclus draaien (Plan-Do-Check-Act). Een dergelijke manier van denken heeft zijn waarde, maar moet je in het onderwijs op een bepaalde manier benaderen. In het onderwijs werken we immers niet met dingen, maar met mensen en relativeren we maakbaarheid.

Kwaliteitszorg in een fabriek is daarom wat anders dan in een school (voor een uitvoerige uitleg van het verschil zie De Muynck, Both & Visser-Vogel, 2013).

Zijn er positieve kanten aan te wijzen van opbrengstgericht werken?

Een school die aan OGW doet, dwingt zich zelf om doelgerichter te werken. Dat kan heel goed zijn. Je kan dan meer bereiken in minder tijd. Verder zijn er veel meetgegevens in de school die met OGW benut worden. Het nadrukkelijk benoemen van resultaten moet voor christenen een prikkel zijn tot dankbaarheid en tevredenheid.

Wat zijn negatieve kanten?

Het gevaar bestaat dat je het maken van toetsen gaat trainen (‘Teaching for the test’) om hoge toetsscores te krijgen. Als directeuren druk zetten op de prestaties van leraren, is er het gevaar dat leraren druk zetten op kinderen. Dat werkt stress in de hand, die het leren in de weg staat. Als je veel van kinderen meet, weet je de belangrijkste dingen niet. Gelukkig maar! Veel aandacht voor meetbare opbrengsten kan versmallen. We willen de ontwikkeling van hoofd én hart én handen bevorderen. Ons rentmeesterschap vereist nauwgezette aandacht ook voor ‘gewone’ schoolvakken.

Moeten leidinggevenden aparte opbrengstgesprekken houden?

Bij voorkeur niet. Het leidt makkelijk tot pressie om hogere prestaties te bereiken. De meeste directeuren willen geen afrekencultuur. Maar voor je het weet, heb je die toch geïntroduceerd. Ik zie een school als een leergemeenschap. Het liefst zie ik dat groepen leraren gezamenlijk aan de hand van gegevens kijken hoe ze hun onderwijs kunnen verbeteren.

Wat te denken van zoveel toetsen in mbo en hbo?

Soms kun je leerlingen of studenten met toetsen sneller vooruit helpen dan met veel instructie, bijvoorbeeld bij rekensommen of spelling. Dit soort (digitale) toetsen zijn goede middelen bij technische, instrumentele vaardigheden. Bij vaardigheden van een hogere orde zijn andere evaluatiemiddelen nodig. De belangrijkste succesfactor van onderwijs is feedback. Daar moet veel tijd voor zijn. Bij complexe vaardigheden (die in mbo en hbo veelal aan de orde zijn) kan alleen een docent-expert goede feedback geven. Zie hierover uitvoerig in Bulterman-Bos & De Muynck, 2014.

REFLECTIE

- Herkent u de genoemde verschuivingen binnen het onderwijs in de afgelopen decennia? Zo ja, waaraan?
- Kent u uw leerlingen vooral via toetsgegevens of via de relatie die u met de leerling hebt? Waaraan merkt u dat?
- Hoe ligt bij u op school de verhouding tussen middel en doel bij het meten?

REFERENTIES

- Biesta, G. (2012). *Goed onderwijs en de cultuur van het meten. Ethiek, politiek en democratie*. Den Haag: Boom/Lemma.
- Muynck, A. de, Both, D.D. & Visser-Vogel, E. (2013). *Opbrengstgericht leren, meer dan presteren. Een integrale aanpak van OGW en HGW*. Bussum: Coutinho.
- Bulterman-Bos, J. & Muynck, A. de (2014). *Vorming en Toetsing. Een praktische handleiding bij het maken van toetsbeleid*. Amsterdam: Buijten en Schipperheijn (Dixitreeks).
- Inspectie van het Onderwijs (2011a). *Opbrengstgericht werken in het voorgezet onderwijs*. Den Haag: Ministerie OCW (vrij te downloaden van http://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/content/assets/Actueel_publicaties/2011/De+beoordeling+van+opbrengsten+in+het+voortgezet+onderwijs.pdf)
- Inspectie van het Onderwijs (2011b). *Opbrengsten, maak er werk van*. Den Haag: Ministerie OCW (vrij te downloaden van http://www.onderwijsinspectie.nl/binaries/content/assets/Actueel_publicaties/2011/Opbrengsten+-+maak+er+werk+van.pdf)